

JOANNA ZIAJA

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego

e-mail: joazia1@wp.pl

LITERATURA ELEKTRONICZNA A CZYTELNICTWO MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ

ABSTRAKT: Do pełnego rozwoju intelektualnego młodego człowieka niezbędny jest kontakt z utrwaloną tradycją kulturalną. Niezaprzeczalnym jest fakt, iż od wieków integralną część kultury stanowi książka. Literatura – tak jak i kultura – ulega przeobrażeniom. Zmiany zachodzące w sferze społecznego komunikowania się – języka, druku, środków masowej komunikacji – sprawiły, że i literatura wstąpiła na grunt rozwoju technologicznego. Pojawienie się literatury elektronicznej nie mogło z kolei pozostać bez wpływu na czytelnictwo ludzi w różnym wieku. Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie zjawiska e-literatury oraz nakreślenie postawy młodzieży akademickiej w stosunku do tego rodzaju książki.

SŁOWA KLUCZOWE: czytelnictwo, książka, literatura elektroniczna, rozwój technologii multimedialnych

Idea społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy pojawiła się w następstwie transformacji cywilizacyjnych związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym oraz ogromnymi zmianami w technologii informatycznej i komunikacyjnej. Termin społeczeństwo informacyjne – według Janusza Gniteckiego – oznacza „każdą cywilizację, w której wiedza i informacja zajmują centralną pozycję w społeczeństwie” (Siemieniecki, 2007, s. 33). Przeobrażeniom technologicznym towarzyszą zmiany w kulturze i edukacji. Sytuacja książki związana z jej funkcjonowaniem w społeczeństwie i w szkolnictwie, także zdominowana została pojawieniem się nowych możliwości. Popularyzacja książki elektronicznej jako innowacyjnej jakości w działalności wydawniczej, odgrywa istotną rolę w procesach edukacyjnych i czytelnictwie młodych ludzi. Usprawnia ona komunikację, wpływa na styl uczenia, oraz na sposób szukania i wykorzystywania informacji naukowej. Technologie multimedialne wkraczają też do bibliotek, umożliwiając tworzenie tam wielkich baz informacyjnych i udostępnianie użytkownikom e-źródeł. Książki elektroniczne „stały się narzędziem, z którego korzystają prawie wszyscy uczestnicy kultury, począwszy od najmłodszych – uczniów szkół podstawowych, aż do studentów i pracowników nauki. W literaturze przedmiotu funkcjonuje także określenie *publikacje elektroniczne*, używane zarówno przez bibliologów, jak i przez edytorów książek elektronicznych, jakkolwiek w innym nieco znaczeniu” (Reizes-Dzieduszycki, 2004, s. 123). Decydujący wpływ na sytuację książki w przyszłości będą miały potrzeby i preferencje użytkowników. Już dziś wiele treści dublowanych jest na papierze i nośniku elektronicznym, jednak za książką drukowaną przemawia ciągle bariera psychologiczna, którą wiele osób odczuwa jeszcze wobec nowych środków przekazu. Owa bariera zmniejsza się jednak u młodego pokolenia wychowanego w świecie mediów. Problematyka ta jest w ostatnim czasie tematem licznych konferencji o charakterze interdyscyplinarnym. Jest to interesujące zagadnienie, dlatego należy poświęcić mu nieco uwagi. Przeprowadzono w tym zakresie badania, które podkreślają przede wszystkim edukację współczesnego człowieka w kontekście rozwoju medium, jakim

jest książka elektroniczna. Jako podmiot owych badań wybrano młodzież akademicką, z tego powodu, że szkolnictwo wyższe odgrywa wyjątkowo ważną rolę w dzisiejszym społeczeństwie. Autonomia uczelni wyższych sprawia, że przystosowują się one na bieżąco do zmieniających się potrzeb obywateli, jak również do rozwoju wiedzy naukowej. Uczelnie uważane są za miejsca, gdzie tworzona jest wiedza teoretyczna i gdzie można znaleźć wiedzę maksymalnie aktualną. Z tego względu cieszą się dużym poważaniem.

Nowe technologie multimedialne w czytelnictwie – analiza literatury przedmiotu

Książka „znajduje się dzisiaj w sytuacji koegzystencji komunikacyjnej” (Pietruch-Reizes, 2002, s. 228). Wraz z innymi środkami przekazu „współtworzy obraz kultury (...) wypełniony z jednej strony kulturą druku, a z drugiej – kulturą elektroniczną” (Pietruch-Reizes, 2002, s. 228). Komputer przeniknął do świata humanistyki. Istnieje pogląd, iż „elektroniczne środki techniczne, a przede wszystkim Internet otworzyły w konsekwencji nowe możliwości zarówno w przypadku samego tworzywa literackiego, jak i w przypadku rozpowszechniania literatury” (Adamiec, 2005, s. 105). Takie spojrzenie na omawiane zagadnienie daje nadzieję, że dzięki zaawansowanym technologiom informacyjnym uda się na nowo rozbudzić potrzebę czytania w naszym społeczeństwie.

Coraz więcej słyszy się narzekań na obojętność młodych ludzi wobec słowa pisanego. Warto więc zastanowić się, jakie są przyczyny takiego stanu rzeczy. „Problemem jest być może nie brak zainteresowania czytelnictwem w ogóle, a raczej brak odpowiednich treści, dostosowanych do potrzeb współczesnej młodzieży. Oprócz nowych treści nadzieję wzbudzają także nowe formy publikacji” (Nahotko, 2003, s. 75). Mowa o książkach elektronicznych. To właśnie one są „ogniwem łączącym świat nowoczesnych technologii medialnych – tak bliski młodym ludziom – z kulturą opartą na tradycyjnych wzorcach” (Misiak, 2007, s. 447). Książka w tak nowoczesnej postaci jest dziś z pewnością bardziej atrakcyjna, w związku z czym może powodować większe zainteresowanie czytelników. „Zmienne są materiały piśmienne, formy książki, postać zapisu i treść” (Sopyło, 2008, s. 8). Bez żadnych wątpliwości można zatem powiedzieć, że książka w formie cyfrowej też jest książką. Małgorzata Sopyło definiuje książkę elektroniczną jako „treść (tekst, także hipertekst, wzbogacony ewentualnie o statyczny bądź ruchomy obraz, dźwięk, system wyszukiwawczy i nawigacyjny) wprowadzona do pamięci komputera, zapisana w pliku w odpowiednim formacie, dystrybuowana za pomocą dysków optycznych, pamięci przenośnych (dyski twarde, pamięci flash), lub sieci komputerowych, możliwa do odczytania za pomocą określonego oprogramowania zainstalowanego w urządzeniu komputerowym (jak zwykły komputer PC, czytnik e-książek czy nowoczesny telefon) i nawiązująca do tradycyjnego rozumienia książki” (Sopyło, 2008, s. 9-10). Właściwe będzie stwierdzenie, że „publikacją elektroniczną jest zestaw dokumentów, wyposażony we własny system nawigacyjny i wyszukiwawczy, dostarczany w postaci pliku przeznaczonego do odczytu w odpowiedniej przeglądarce bądź zewnętrznym urządzeniu odczytującym” (Misiak, 2007, s. 443). Istnieją także tzw. podgrupy określenia książka elektroniczna. Można tu mówić o takich pojęciach jak: „książka multimedialna”, „książka on-line”, „książka internetowa”,

„hiperksiążka”, „książka interaktywna” czy „książka wizualna”. „Książka multimedialna to e-book wzbogacony o elementy multimedialne. Książka „on-line”, czyli książka internetowa jest dostępna przez Internet. Konstrukcja hiperksiążki została oparta na hipertekście. Książka interaktywna jest współtworzona przez grupę autorów. Książka wizualna to taka, która jest odwzorowaniem książki rękopiśmiennej bądź drukowanej” (Sopyło, 2008, s. 10). Z biegiem czasu znacznie rozszerzyła się więc definicja książki elektronicznej. To już nie tylko zdigitalizowany dokument istniejący pierwotnie w wersji papierowej. Tego określenia używa się także do systemów multimedialnych czy hipertekstowych. Co więcej Internet jest bogatym źródłem publikacji elektronicznych. Istnieje możliwość szybkiego zakupu, wypożyczenia, pobrania za darmo czy też przeczytania on-line różnego rodzaju publikacji.

„Pierwszą konferencję poświęconą e-bookom zorganizowano w roku 1998, co przyczyniło się do powstania inicjatywy Open eBook Forum, która miała zająć się sprawami dotyczącymi przyszłościowego rozwoju kształtującej się technologii” (Pellé, 2008, „E-książki: ewolucja...”). Po 2000 roku znacząco wzrosła popularność książek elektronicznych. Okładka Newsweeka z 2005 roku głosiła: „Książki nie umarły. Po prostu przechodzą na cyfrę” (Pellé, 2008, „E-książki: ewolucja...”). Charakterystyczne dla omawianego zjawiska jest nagromadzenie przeciwstawnych, czasem nawet skrajnych opinii dotyczących książki elektronicznej, perspektyw jej rozwoju oraz znaczenia dla kultury. Mają one swoich zwolenników i przeciwników.

Podkreślić należy, że „jak dotąd rozwój nowych technologii komunikowania nie spowodował, i - jak można sądzić - nie spowoduje w dającym się przewidzieć czasie, wyeliminowania książki tradycyjnej, nadal przecież dominującego narzędzia przekazu, szczególnie w odniesieniu do szeroko pojętej literatury pięknej oraz użytkowej” (Reizes-Dzieduszycki, 2004, s. 130-131). Jest wręcz przeciwnie. Rozwój ten stworzył jakościowo nowe możliwości form komunikowania i narzędzi przekazu treści w społecznym obiegu informacji. „Powstały nowe formy dokumentów, publikacji internetowych, takie jak archiwa ftp, strony i witryny oraz portale WWW, w których miłośnicy literatury, uznający sieć za uniwersalne narzędzie przekazu, umieścili teksty utworów literackich, także w formie książek elektronicznych. Owe formy w sieci występują coraz częściej. Są coraz bogatsze, nowocześniejsze, doskonalsze, coraz lepiej, dzięki niezliczonym możliwościom, jakim obdarza je współczesna technika, zaspokajają potrzeby odbiorców” (Reizes-Dzieduszycki, 2004, s. 130). Mechanizm korzystania ze zbiorów przez potencjalnych czytelników także uległ przemianom. Sieć daje taką możliwość bez potrzeby fizycznej obecności w bibliotece, w sposób zdalny. Warto w tym miejscu dodać, że zgodnie z wynikami sondażu Instytutu Książki i Czytelnictwa, przeprowadzonego w 2002 roku na reprezentatywnej grupie mieszkańców naszego kraju, polskich internautów cechuje ponadprzeciętne zainteresowanie przekazem książkowym (Wierny, 2007, s. 461).

Istotne jest kontynuowanie badań w zakresie wpływu książek elektronicznych na poziom czytelnictwa młodych ludzi. Współcześnie zaobserwować można „pojawianie się nowych społecznych narzędzi komunikowania oraz typów dokumentów funkcjonujących w obiegu komunikacji społecznej, a wcześniej nieistniejących, które są wytworem

współczesnej techniki” (Reizes-Dzieduszycki, 2004, s. 119). Rodzi to potrzebę sformułowania nowych propozycji badawczych w tej dziedzinie. W niniejszym artykule przedstawiono najważniejsze wnioski z przeprowadzonych badań.

Czytelnictwo książek elektronicznych wśród młodzieży akademickiej

– badania własne

Badania przeprowadzone zostały wśród studentów pedagogiki na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego w semestrze letnim roku akademickiego 2010/2011. Wzięło w nich udział 100 studentów I roku studiów stacjonarnych I stopnia na kierunku: Pedagogika. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz technikę ankiety. Badania wykazały, że e-literatura rozwija czytelnictwo młodzieży akademickiej i zwiększa częstotliwość kontaktu z treściami książkowymi.

- Młodzież akademicka w znacznym stopniu jest zainteresowana tą nowoczesną formą literatury. Aż 80% z wszystkich badanych osób deklaruje, że czyta e-książki. Około 65% robi to co najmniej raz w tygodniu. Szybki rozwój technologii sprawia, że praktykowanie czytelnictwa przebiega w nowej przestrzeni: z wykorzystaniem nowych nośników, np. komputera.
- Najczęściej młodzi ludzie korzystają z książek dostępnych on-line. Jeśli jest to możliwe, e-book pobierany jest za darmo na komputer użytkownika. Zdarza się, że dokonywany jest zakup. Niestety w sieci mamy także do czynienia z nielegalnym udostępnianiem książek, co z pedagogicznego punktu widzenia jest złe i niemoralne.
- Niestety wciąż mało popularnym sposobem jest korzystanie z e-źródeł w bibliotece uczelnianej. Połowa studentów nie używa ich w ogóle, a 30 % ankietowanych robi to rzadko.
- Zwolennicy książek elektronicznych chwalą sobie ich powszechną dostępność i niskie ceny. Ważne jest dla studentów także to, że mogą mieć przy sobie dużą ilość książek – w prywatnym laptopie.
- Prawie wszyscy ankietowani twierdzą, że rozwój e-booków jest potrzebny. Studenci deklarują, że będą czytać więcej, jeśli w Internecie pojawią się kolejne tytuły, które na razie w takiej formie nie istnieją.

Podsumowanie

Świat, w którym dziś żyjemy ma coraz bardziej elektroniczno-wirtualny wymiar. Komputer, Internet, elektroniczne nośniki informacji są popularne zwłaszcza wśród młodych ludzi. W związku ze wzrostem popularności książek elektronicznych udoskonalane są narzędzia służące do ich odtwarzania. Już nie tylko komputer, ale także e-czytnik, smartfon czy tablet umożliwiają czytelnikom lekturę. Te nieduże, lekkie urządzenia ułatwiają korzystanie z e-booków o każdej porze. Według badań opublikowanych przez Legimi.com – platformy online zajmującej się dystrybucją e-booków oraz prasy w wersji elektronicznej – szczyt czytelnictwa książek elektronicznych za pomocą e-czytników przypada na późne popołudnie i wieczór. Użytkownicy smartfonów wyposażonych w system Android najczęściej

czytają o godzinie 14 (14% badanych) i 21 (10% badanych), natomiast osoby posiadające iPada w okolicach 8 rano i 16 (po 13%). Zdecydowana większość badanych sięga po lekturę w dni powszednie a nie w weekendy („Coraz więcej Polaków...”, 2011). Nowoczesne mobilne urządzenia to duże ułatwienie dla osób aktywnych i żądnych wiedzy.

Należy zatem wykorzystywać otaczające nas media do wspierania rozwoju intelektualnego studentów, a także całego społeczeństwa. Społeczeństwo informacyjne nie może istnieć bez książki, a w następstwie digitalizacji kultury, nawet ona włączona została w rewolucję technologiczną. E-booki z pewnością nie zastąpią tradycyjnej książki, ale dają alternatywę czytelnikom i mogą w istotny sposób wpłynąć na podniesienie poziomu czytelnictwa.

Bibliografia

1. Adamiec M. (2005), *Dzieło literackie w sieci: pomysły, hipotezy i interpretacje z pogranicza wiedzy o literaturze, kultury masowej i współczesnej technologii*. Gdańsk.
2. *Coraz więcej Polaków wybiera e-czytanie* „książka.net.pl – 1. portal księgarski” [online]. 2011. Tryb dostępu: http://www.ksiazka.net.pl/index.php?id=4&tx_ttnews%5Btt_news%5D=9925&tx_ttnews%5BbackPid%5D=1&cHash=1a4ea2691b [23.10.2011]
3. Misiak J. (2007), *Dokumenty elektroniczne jako nowa forma udostępniania tekstu. Szanse i zagrożenia niekontrolowanego obiegu książki elektronicznej* W: *Książka ponad podziałami*. Lublin, s. 443 – 447.
4. Nahotko M. (2003), *Przyszłość książki w świecie cyfrowym* „Studia Ekonomiczno-Społeczne Wyższej Szkoły Biznesu w Radomiu” T.3/4, s. 75 – 91.
5. Pellé A. (2008), *E – książki: ewolucja zamiast rewolucji* „EBIB – Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” [online]. Nr 3 (94). Tryb dostępu <http://www.ebib.info/2008/94/a.php?ebooks> [2.02.2011]
6. Pietruch-Reizes D. (2002), *Książka – komunikacja hipertekstowa – komunikacja społeczna* W: *Książka i prasa w systemie komunikacji społecznej: przeszłość, dzień dzisiejszy, perspektywy*. Lublin, s. 227 – 232.
7. Reizes-Dzieduszycki J. (2004), *Książki elektroniczne jako przedmiot badań bibliologicznych*, W: *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej*. Katowice, s. 119 – 132.
8. Siemieniecki B. (2007) *Komunikacja a społeczeństwo*, W: *Pedagogika medialna*, t. 1, Warszawa, s. 15 – 50.
9. Sopyło M. (2008), *Estetyka książki elektronicznej*. Gdynia.
10. Wierny S. (2007), *Kultura książki a rozwój i oddziaływanie Internetu*, W: *Książka ponad podziałami*. Lublin, s. 448 – 468.

ELECTRONIC LITERATURE AND ACADEMIC YOUTH READERSHIP

ABSTRACT: For the full intellectual development of the young man is needed contact with the cultural tradition. It is undeniable fact that for centuries the book is an integral part of culture. Literature – like culture – becomes transformed. Changes in the sphere of social communication – in language, printing, means of mass communication – have made the literature entered the land of technological development. The advent of electronic literature, in turn, could not remain without impact on the readership of people of all ages. This article aims to explain the phenomenon of e-literature and outlines the attitudes of students to this type of book.

KEYWORDS: book, development of multimedia technologies , electronic literature, readership

